

Långt uppe i Skånes nordvästra hörn ligger halvön Kullaberg. Området är känt för sin intressanta geologi, flora och fauna. På södra sidan om udden ligger alla svenska badorters moderlegendariska "Mölle by the sea" som Povel Ramel besjunger den. Trots att detta är ett naturreservat ligger en golfbana mitt i pastoralen. Detta intrång väcker inte tillnärmelsevis så mycken harm som de artefakter konstvetaren Lars Vilks uppfört nere på den otillgängliga klippkusten i områdets norra del, inte långt från Arild. Här har han, av drivved och skogsavfall och med outröttlig lekfull energi, spikat ihop en skapelse, en slags förverkligad pojkdrom, som han kallar "Nimis". Det ser ut som ett gigantiskt kojbygge, med torn, spiror och palissader. Till detta har han i sten murat upp ett verk han kallar "Arx" vilket han beskriver som en bok med obladdbara sidor. Denna skapelse för tankarna till den franske brevbäraren Fernand Cheval som på sina postturer samlade vackra stenar och som ägnade all sin fria tid åt att mura ihop dessa till ett stort fantasislott i sin trädgård. Chevalls stenburna drömmar var väl inte avsiktligt tänkt som ett konstverk men kom av konstvärlden att betraktas som ett sådant. Ett annat och närmare exempel som också utropats som konstverk är "Villa Naturen", ett magnifikt amatörarkitektoniskt svartbygge ihopspikat av sörlingen Jeppe Olsson från Österlöv i Skåne. Olssons byggnad har rivits på myndigheternas initiativ. Detta har man inte lyckats med i Vilks fall, trots otaliga rivningsförelägganden, rättegångar och sabotageförsök. Bygget av Nimis påbörjades redan 1983 och ganska snart började Vilks kamp mot myndigheterna. Dessa konstaterade att byggnationen rörde sig om ett svartbygge och inte bara det, utan även att det låg inom naturskyddsområde, d.v.s. det var dubbelt otillåtet. Vilks hävdade att detta var ett konstverk och återopade den grundlagsskyddade upphovsrätten och dess okränkbarhet. Stämningarna och rättegångarna och överklagandena avlöste varandra och när sedan Vilks donerade sitt verk till den världskände fluxuskonstnären Joseph Beuys blev det hela väl så komplicerat för den lokala tingsrätten. Till råga på allt dog Beuys men han hade testamenterat Nimis till konstnärsparet Christo och Jean-Claude som nu är de rättmätiga ägarna. Vilks sålde sedan "boksidorna" i Arx till 300 olika personer för att bekosta sina böter. Kronofogdemyndigheten har ålagt Vilks att ta bort skapelserna tillsammans med en tredje artefakt kallad "Omfalos" som utgör världens navel i den av Vilks utropade utbrytarstaten Ladonia. Det sistnämnda verket har enligt egen utsago inte Vilks som upphovsman. De två förstnämnda är avyttrade och därför kan han inte ta ansvar för dem. Tingsrätten kräver att Vilks tar bort "Omfalos" (som han inte uppfört) medan man går emot kronofogdemyndigheten och menar att det är ägarnas skyldighet att ta bort sina verk. Den här farsen har pågått i 17 år. Den har sina dråpliga turer, men det handlar inte bara om en drift med myndigheter och motstridiga regelverk, utan handlar också om att i praktiken pröva den institutionella konsteori som säger att det som påstås vara konst också är det om tillräckligt många anser det. Här kommer man in på grannlaga och viktiga definitionsfrågor. Vad är konst och konstnärlig kvalitet? Vem är konstnär? Vilket är konstens uppdrag och vem bestämmer detta?

Samtidens vidgade konstbegrepp har bokstavligen talat sprängt alla ramar och konstnärliga värden har blivit ungefär som aktier. De värderas efter tilltro. Om tillräckligt många, med rätt insyn omfattar definitionerna så upprätthålls värdet. Hur kommer det sig att tidigare accepterade parametrar vid bedömning av konst som samverkan mellan materialkunnande, hantverksskicklighet, idéinnehåll och förhållande till tradition inte längre är självklart?

En förklaring kan vara att det har aldrig tidigare funnits så många aktörer - konstnärer, kritiker, pedagoger, bokförläggare, redaktörer, gallerister, intendent, curatorer och konstvetare - på en rätt liten marknad. Alla dessa har sin utkomst av konst. För att vinna och behålla marknadsandelar, som det heter nuförtiden, måste de profilera sig och hävda sina produkter. Det är viktigt för utkomsten att tillhöra nomenklaturen, det är den som bestämmer vad som är

kvalitet. Krasst sett, så är det rätt få utövare av konst som besitter traditionellt kvalificerade konstnärliga färdigheter, och eftersom man har svårt att hävda sig på den arenan så mutar man helt enkelt in nya områden för konstnärliga aktiviteter. Samtidskonsten uppfinner nya språk men vad nytt kommunicerar man och med vem?

Är Nimis och Arx konst bara för att konstvetaren Vilks hävdar det? Blir han konstnär bara för att han har hållit i hammaren? Med vilka ögon skall man i så fall i fortsättningen betrakta alla andra kojbyggen? Är det Vilks kamp mot myndigheterna som givit upphöjelsen eller är det lödigheten i hans verk? Vad skiljer Vilks kamp från rättshaveristens?

Han har ju lyckats i sitt uppsåt så till vida att han fått mig och andra att resa till Kullaberg och snubbla omkring bland rötter och stenskravel för att se detta omskrivna . Men räcker det för att sanktioneras som konst och hur hanterar den institutionella konstteorin känslan av ihållighet som dröjer sig kvar?

Jag fick i alla fall en fin skogspromenad.

Bertil Sundstedt